

AUSA · XXII · 156 (2005) P. 219-229 © PATRONAT D'ESTUDIS OSONENCS

RAMON GENÍS I BAYÉS (1905-1959)

MIQUEL YLLA-CATALÀ I GENÍS
Patronat d'Estudis Osonencs

Ramon Genís i Bayés (1905 - 1959)

Estudi biogràfic de Ramon Genís i Bayés, destacat expert de la indústria del cuir, tant dels seus processos tècnics com, en especial, dels seus aspectes històrics i artístics, i pioner en el seu col·leccionisme; i autor de la monografia de referència sobre la indústria de la pell a Vic, publicada el 1959 pel Patronat d'Estudis Osonencs.

Biographic study of Ramon Genís Bayés, outstanding expert in the leather industry, both for his technical processes, especially, historical and artistic aspects, and pioneer in his collecting; and author of the referenced monograph about the leather industry in Vic, published in 1959 by the "Patronat d'Estudis Osonencs".

Paraules clau: Ramon Genís i Bayés, pel·leteria, cuirs i pells.

Keywords: Ramon Genís i Bayés, fur, hide, and leather.

Les biografies de personatges destacats de la cultura vigatana i de la seva àrea d'influència han estat una constant en els articles publicats en la revista *Ausa*. Entre aquests personatges ofereixen un interès especial aquells que trobem en els inicis del Patronat d'Estudis Osonencs, avui massa sovint guardats en la boirina de l'oblit, que foren un puntal, ara fa més de cinquanta anys, per redreçar la cultura i la normalització del país en els àmbits de la recerca en els camps professionals i lingüístics. Ramon Genís i Bayés fou un d'aquests personatges, i l'avinentsa del primer centenari del seu naixement és una bona ocasió per vindicar la seva figura com a historiador del ram de la pell, expert en l'ús de productes en adoberia i col·leccionista pioner d'objectes relacionats amb aquest material noble.

Antecedents familiars

Els Genís els trobem vivint a Vic, almenys, des de la segona meitat del segle XVIII, amb Josep Genís i Cruells. Aquest era segurament fill d'Eudald Genís, pastor habitant a Sant Boi de Lluçanès (fill d'un Miquel Genís, de Ripoll, i de

Magdalena), que el 1671 es casà, a Sant Boi, amb Perpètua Cruells.¹ Eudald morí i fou enterrat a Llaers el maig de 1680.²

Descendent de Josep Genís i Cruells fou Josep Genís i Sendil que es casà amb Alberta Boix l'any 1781 i elegí sepultura a Vic al convent de Sant Josep del carrer de Manlleu, on fou enterrat el 1820, mentre que la seva dona hi fou enterrada el 1824 als 70 anys d'edat.³

El seu fill Josep Genís i Boix (1783-1846), inicia una successió ja més documentada que per línia primigènia i, amb la professió d'adobers, apareixen totes les generacions que conserven el nom de Josep en la seva successió familiar i professional: Josep Genís i Bassas (1804-1876), Josep Genís i Mas (1835-1881) i fins a arribar a Josep Genís i Subirachs (1860-1909), pare de Ramon Genís i Bayés.

Dos fills de Josep Genís i Subirachs amb el nom de Josep van morir prematurament. L'un era fill del seu matrimoni amb Dolors Aguilar i Llastanos, de Folgueroles, i l'altre, del matrimoni amb Trinitat Bayés i Coch, de Tona, però veïna de Vic i, per tant, germà de: Miquel dels Sants, Lluís, Candi, Ramon i Maria.

Josep Genís i Subirachs, nascut l'any 1860, va seguir el negoci familiar que féu prosperar i enriquí amb la compra d'una finca a l'illa africana de Fernando Poo. Mort prematurament a l'edat de 48 anys, l'any 1909, quan Ramon tenia sols tres anys, obligà la seva vídua a vendre part del patrimoni.

Josep Genís i Subirachs participà en la vida cultural vigatana com a soci del Círcol Literari i tingué una cura especial en la seva relació amb Martí Genís i Aguilar, cosí germà del seu pare per la part Genís i cosí germà seu pel seu matrimoni amb Dolors Aguilar i Llastanos, filla de l'oncle de Martí, Ezequiel Aguilar i Soler, metge de Folgueroles. Martí Genís i Aguilar fou un dels millors poetes i novel·listes catalans de l'època, que obtingué diferents premis en els Jocs Florals de Barcelona. Formà part de l'Esbart de Vic amb Jacint Verdaguer i Jaume Collell entre d'altres.

Tanmateix, alguns historiadors situen els Genís de la plana de Vic com a originaris del mas Genís de Santa Eugènia de Berga documentat des del segle XIII, afirmació que no contradiu la línia directa que abans s'ha esmentat, amb antecedents a Ripoll i al Lluçanès i més llunyans encara amb l'ofici de paraire que es poden situar a Rupit.

Els Bayés procedien de les Guillerries i passaren per Osor, Viladrau i Taradell, on nasqué Antoni Bayés i Fuster, metge de renom, que primer s'establí a Tona on descobrí l'any 1874 les aigües mineromedicinals que foren premiades a l'Exposició Universal de París l'any 1878. Posteriorment s'establí a Vic on fou alcalde de la ciutat. Josep Genís i Subirachs era amic personal seu i del seu fill, Candi Bayés

1. Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic (ABEV), Arxiu Parroquial de Sant Boi de Lluçanès, C/2, p. 96.

2. Així consta al registre de defuncions de Sant Boi de Lluçanès, on se li digué un ofici funeral. ABEV, Arxiu Parroquial de Sant Boi de Lluçanès, D/2, inscripció núm. 373, de 14 de maig de 1680.

3. ABEV, Arxiu del Convent de Sant Josep de Vic, núm. 13, p. 28 i 29, respectivament.

Ramon Genís i Bayés. (Foto cedida per la família)

i Coch, també metge amb exercici a Vic. La seva relació amb els dos personatges s'incrementà ja que formaven part de la comissió encarregada de portar les aigües a Vic. Quan Josep Genís i Subirachs enviduà, per la mort de la seva muller Dolors Aguilar i Llastanos, es casà en segones núpcies amb Trinitat Bayés i Coch, mare de Ramon. Tot aquest entramat, normal en les famílies vigatanes de l'època, féu dir més d'una vegada a Miquel, el germà gran de Ramon, que ell i els seus germans eren sense dubte fills dels elements. Es referia a l'aigua que havia tingut un paper important en les segones núpcies del seu pare.

Formació i despertar vocacional

Per raons òbvies de parentiu i d'edat entre tots els cosins, després de la mort del pare la família Genís Bayés restà molt unida i lligada als fills de Candi Bayés i Coch, germà gran de Trinitat. L'any 1918, per motiu dels estudis dels fills, es traslladaren a viure a Barcelona. Residien al carrer de Muntaner núm. 67 bis, 1r, 2a. Després d'uns estudis primaris a Vic, Ramon completà a Barcelona la seva formació fins a acabar els seus estudis de Direcció d'Indústries Tèxtils a l'Escola Industrial de Barcelona, i l'any següent, el 1928, entrà com a tècnic a Materias Colorantes S.A., embrió de Sandoz S.A.E., on s'especialitzà en tintatge i treballà en la secció comercial. Completà la seva formació, l'any 1935, amb l'especialit-

zació en tècniques d'aplicació dels productes de l'empresa en el ram de la pell que l'entroncava amb la seva tradició familiar i on per la seva experiència i professionalitat es guanyà un renom significatiu. No hi ha cap dubte que el gen de l'estima d'un producte amb tant d'ús per part de la humanitat com la pell va reviuire amb força en Ramon i fou des d'aleshores la seva àrea preferida.

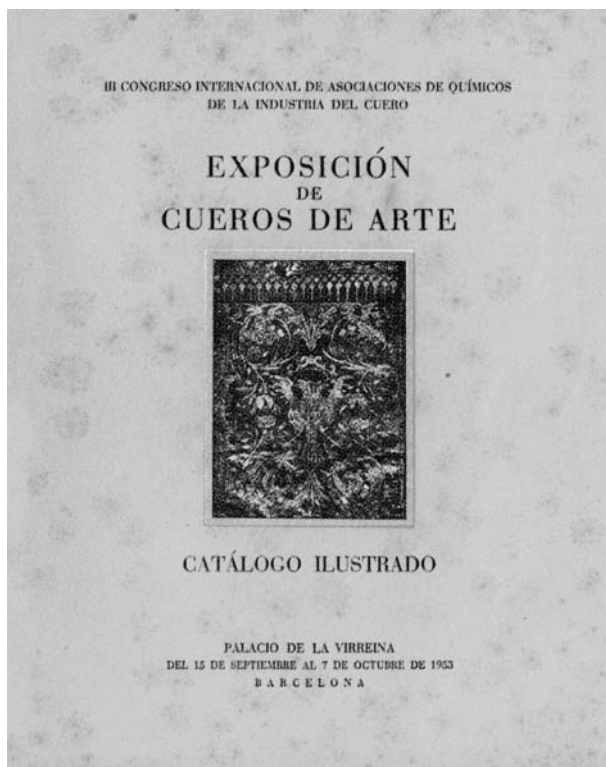
Els Genís i Bayés, ja de nou establerts a Vic, recuperaren el seu prestigi social i cultural a l'entorn de l'exercici professional del germà gran, Miquel Genís i Bayés, advocat, vinculat als cercles que publicaven el periòdic *Gazeta de Vic*, grup que liderava el canonge Jaume Collell i posteriorment l'advocat Joan Anglada i Vilardebó, políticament propers a la Lliga Regionalista. Índex d'aquesta participació cultural fou l'organització a Can Genís, l'any 1931, any de l'adveniment de la Segona República, d'uns Jocs Florals humorístics, de ressò ciutadà indubtable, en els quals Ramon participà i en els quals va obtenir un premi.

En aquesta etapa és important l'amistat dels germans Genís amb la família Gudiol, on destacava la figura de mossèn Josep Gudiol i Cunill, conservador del Museu Episcopal de Vic, iniciador de moltes branques d'estudi científic dins l'art català i, sense cap mena de dubte, de la catalogació dels objectes de pell que tenia el Museu Episcopal i que abastaven peces molt significatives de l'art català en aquesta matèria. El primer contacte de Ramon Genís amb aquest camp cal, doncs, situar-lo en aquesta època, on veiem el germen de les seves inquietuds d'estima vers els objectes de pell que el portarien a ser-ne pioner com a col·leccionista.

Els anys trenta, amb el trasbals de la Guerra Civil, no deixaren de ser formatius en la seva vocació ja lligada definitivament a la indústria de la pell. Per un cantó el seu treball professional el portà a relacionar-se amb tots els adobers, blanquers o pellaires del país, va conèixer els seus problemes i els aconsellava en l'ús dels materials que intervenen en els processos de producció. Tanmateix, no deixà la relació amb la seva ciutat, en especial en les manifestacions culturals en les quals participaven els seus germans. La distància, ell s'ho mirava des de Barcelona, li donava una perspectiva que li permetia situar-se a banda i destriar el gra de la palla en la valoració de les seves intervencions. Acabada la Guerra Civil, Ramon Genís es va casar amb Joaquina Abel i Puig que li donà tres fills: Rosa Maria, Trini i Ramon.

Actuacions diverses: l'historiador, el tècnic de la pell i el col·leccionista

L'any 1944 fou designat apoderat de Sandoz S.A.E., esdeveniment d'una transcendència destacada en la seva trajectòria professional, car aquest càrrec, en l'època ressenyada, era en gran part reservat als tècnics d'origen suís. Era el reconeixement de l'alt nivell assolit en la seva activitat, tant des del punt de vista científic com de gestió. Col·laborà en diferents revistes tècniques del ram de la pell, en especial en el *Boletín de la Asociación Química Española de la Industria del Cuero*. Paral·lelament a la millora i realització dels seus treballs professionals, se li desvetllen dues vocacions íntimament relacionades: la de col·leccionista d'objectes de pell i la d'historiador. Volia conèixer els orígens de l'ofici dels seus avantpassats i de la que fou durant segles la indústria capdavanera de Vic, i esti-

Portada del catàleg il·lustrat que es va editar amb motiu de l'exposició «Cueros de arte», al Palau de la Virreina de Barcelona.

mava com pocs la vàlua que tenia la pell tractada artísticament. S'obrien dos camps que donarien un perfil insòlit a la seva persona.

A la dècada de 1940 el trobem ja relacionant-se amb els cercles ciutadans que abocaren en la fundació del Patronat d'Estudis Osonencs i comencen les seves recerques en els arxius vigatans sobre els pellaires de la ciutat, que el dugueren a unes primeres publicacions a la revista *Ausa*, portaveu del Patronat. Aquests treballs foren: «Guadamaciles y Cordobanes», «El gremio de aluderos y guanteros de Vich», «Los curtidores y zurradores de Vich» i «El Gremio de curtidores y zurradores de Vich en la Edad Moderna».⁴ La recerca històrica suposava un esforç de superació personal, ja que el situava enfront d'uns textos amb dificultats inter-

4. «Guadamaciles y Cordobanes». *Ausa* [Vic], vol. I, (1953), p. 246-256; «El gremio de aluderos y guanteros de Vich». *Ausa* [Vic], vol. II (1955), p. 110-120; «Los curtidores y zurradores de Vich». *Ausa* [Vic], vol. II (1956), p. 293-300; «El Gremio de curtidores y zurradores de Vich en la Edad Moderna». *Ausa* [Vic], vol. II (1957), p. 397-409.

Revestimant de paret de guadamassil. Espanya, finals s. XVI o principis del XVII.

Algunes peces de la col·lecció Ramon Genís i Bayés.

Bagul.
Països Baixos,
primera meitat s. XVIII.

Arqueta de cordovà.
Catalunya, s. XIV.

Cadira.
Espanya, s. XVII.

pretatives que ell superà amb tenacitat persistent, capacitat interpretativa i amb força de voluntat, lliurant-se a aquesta activitat quan les seves ocupacions professionals li ho permetien.

Els estudiants del Seminari de Vic que ajudaven el Dr. Eduard Junyent en l'ordenació de l'arxiu de la Vegueria i altres tasques de classificació, recorden la dedicació de Ramon Genís com a historiador, ja que sovint era requerida la seva ajuda per a la interpretació de documents que feien referència a algun *pelliparius* o *pelliparii*, és a dir, a gent que tenien com a ofici el de pellissers o preparadors de les pells. Això va fer que li diguessin, en Pelliparius, cosa que, segons ens diu Antoni Pladevall, li féu molta gràcia ja que li recordava els seus orígens.

Les seves col·laboracions en la revista *Ausa* eren la seva primera aportació com a estudiós de l'ofici del tractament de la pell i un primer tast del llibre *El Ram de la Pell a Vich*, estudi al qual es concedí el premi Joaquim Salarich i Verdaguer dotat pel Gremi dels Pellaires de Vic, el dia 19 de setembre de 1958, en la seva segona convocatòria, i que es publicaria com a monografia núm. 3 del Patronat el desembre de l'any 1959, poc després de la seva mort.

Ramon Genís en aquest treball monogràfic se serví bàsicament dels arxius de Vic, en particular del de la Cúria Fumada però també dels de la Vegueria, de l'Arxiu Notarial i de l'Arxiu Municipal. Complementà la seva recerca a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i l'Arxiu Històric Nacional de Madrid.

El llibre comença fent esment dels elements de couro més antics, procedents de les excavacions de les tombes dels faraons de l'Egipte, que se situen entre 3.000 i 1.500 anys abans de Crist. Cita l'ús de la pell a la Bíblia, a l'època clàssica grecoromana, carolíngia i medieval fins a enllaçar amb les notícies més antigues dels arxius de Vic que les seves recerques han situat a l'any 1204. Estudia els adobs, com el de les aludes, ja esmentats per Plini en la seva *Història Natural*, l'adob a l'oli, i principalment l'adob a vegetal, ja sia amb escorça, fusta, cassanelles o, sobretot, fulles de roldor, a les quals dedica boniques i poètiques frases d'elogi i es pregunta si ja les devien conèixer els primitius ausetans.

Describeix les tècniques, els treballs de ribera, els calciners, les tines o safareigs, els naücs, les meses, els reforços, les colgues..., fins a arribar als adobers moderns de l'època industrial. Tenen particular interès els estudis de les confraries o vincles d'unió dels oficis, iniciades l'any 1438, la seva organització, govern i reglamentacions, causes pies, tasques socials i festivitats. Dóna notícia dels membres dels diferents oficis, i inclou un inventari d'eines de pellaires, de blanquers i assaonadors i una llista de confreres fins ben entrat el segle XIX. Arrodoneix l'estudi un apèndix documental amb trenta-quatre transcripcions referents a oficis relacionats amb la pell.

L'any 1952, quan el Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada i el gremi de blanquers decidiren la creació d'un museu de la pell a Igualada, van comprar un lot de guadamassils a un antiquari de Valladolid en un estat no gaire galdós. Per a la seva recuperació demanaren l'assessorament de Ramon Genís, i això fou l'inici de la seva col·laboració amb el museu de pell més antic del país, del qual es guanyà ser-ne membre fundador. Els objectes comprats foren realment un bell tresor, i avui

estan entre els objectes més preuats del Museu i posteriorment figuraren en l'exposició del Palau de la Virreina de Barcelona. La seva vinculació amb el Museu d'Igualada fou vital en el període que s'allargà fins a la inauguració, el dia 13 de juny de 1954, i sempre en restà com un dels seus millors assessors i col·laboradors. El Museu d'Igualada sempre ha demostrat el seu reconeixement a la labor realitzada per Ramon Genís. Aquesta estimació s'ha allargat fins als nostres dies i la ciutat d'Igualada conserva viva la seva memòria.

L'any 1953 organitzà l'exposició de pells artístiques celebrada al Palau de la Virreina de Barcelona amb motiu del III Congrés Internacional dels Químics del Cuiro. Peces de la seva col·lecció, les ja esmentades del Museu d'Igualada, del Museu Episcopal de Vic i altres de particulars, donaren a conèixer a un públic que no sortia de la seva sorpresa les enormes possibilitats de la pell com a objecte d'ús i com a objecte decoratiu i artístic. L'exposició despertaria inquietuds a un afany col·leccionista de l'art en la pell que després ha tingut continuadors. Com a resultat d'aquest èxit, participà d'una manera significativa en els congressos que se celebraren a Londres i Roma.

Cal comentar la seva col·lecció particular d'objectes de pell i és bo acollir-nos al text de Sílvia Ferran i Christian Ynaraja que figura en el catàleg de l'exposició que la Fundació Caixa de Girona féu a la Fontana d'Or d'aquesta ciutat l'any 2004 i en la qual actuaren com a comissaris.

«Ramon Genís va començar o construir la seva col·lecció particular essent ja un gran coneixedor de la indústria i de la cultura de la pell; havia participat en la fundació del Museu de la Pell d'Igualada i, per tant, contribuït en la constitució de la magnífica col·lecció que allí s'hi aplega. Igualment, assessorant al Dr. Eduard Junyent, havia participat en la confecció de l'exclusiva col·lecció de guadamassils i cordovans catalans que integren el fons artístic del Museu Episcopal de Vic. Genís va ser a més el promotor i comissari de la important exposició d'art sobre pell que es va celebrar el 1953 al Palau de la Virreina de Barcelona. És per aquest motiu que en el moment d'iniciar la seva col·lecció es trobava en disposició de triar entre les millors peces. Així ho féu, i aquesta és una de les singularitats de la seva col·lecció. Totes i cadascuna de les peces varen ser triades de forma concreta i determinada, seguint uns criteris de qualitat que el col·leccionista es va imposar. Malauradament la seva mort prematura trencà la possibilitat d'ampliar-la. Tanmateix, la col·lecció es manté compacta, homogènia i amb identitat pròpia.

La col·lecció Ramon Genís i Bayés està centrada bàsicament en el guadamassil i cordovà elaborat a Catalunya i a la península Ibèrica, sobretot al sud d'aquesta, entre els segles XIV i XVII. O sigui, del gòtic mudèjar al final del barroc. Algunes d'elles són peces úniques espanyoles i catalanes de gran valor. A més, conté altres peces en pell, sobretot del centre d'Europa (Països Baixos, Alemanya, etc.) i d'Itàlia de gran valor, les quals, tot i no tenir una importància artística intrínseca, tenen curiositat per la tècnica o la tipologia de la seva elaboració. La diversitat de la mostra també permet observar les diferents tècniques de tractament de la pell (pergamí i curtida) així com les seves aplicacions artístiques (ferretejada, gravada, gofrada, tenyida, modelada, platejada, daurada, policromada, etc.).

D'aquesta manera, a més de la gran importància artística, la peculiaritat de la present col·lecció de cordovans i guadamassils és que han estat realitzats sobre un suport (pell) d'origen animal (matèria orgànica) susceptible, per tant, a canvis en funció de la temperatura, el pas del temps, la humitat, etc. Aquest fet les converteix en obres menys perdurables i de tendència efímera, en comparació amb la resta de suports tradicionals de la pintura (fusta, guix, lli, cotó...) raó per la qual, entre d'altres, la pell ha estat poc utilitzada com a suport pictòric i se n'ha conservat una quantitat molt reduïda.»

Ramon Genís i Bayés morí sobtadament el dia 9 d'abril de 1959 quan participava en una reunió de la indústria del cuir. La seva col·lecció ha estat guardada i conservada amb veneració per la seva muller, Joaquina Abel, i gràcies a aquesta acció avui podem admirar-la, reconèixer la seva qualitat i destacar el seu valor insòlit de pionera dins el col·leccionisme d'objectes de pell.

Diverses peces de la seva col·lecció figuraren en l'exposició que es realitzà en el Museu de l'Art de la Pell del 18 al 20 d'octubre de l'any 2000 amb motiu de la reunió intermèdia del grup Cuir de l'ICOM-CC. Un altre pas d'importància per donar a conèixer la riquesa i diversitat d'objectes artístics de pell que en l'actualitat hi ha a Catalunya.

El mes de setembre de l'any 2004, la Fundació Caixa de Girona va organitzar a la seu de la Fontana d'Or una exposició, ja esmentada, amb el títol *Cordovans i guadamassils de la Col·lecció Ramon Genís i Bayés*, on s'exhibien un nombre considerable de peces que van permetre apreciar tota la seva riquesa i contingut. El catàleg que es va editar en aquesta ocasió és una mostra més de l'encert que va suposar posar-la de nou a l'abast del públic.

En l'avinentesa del centenari del seu naixement, el Gremi de Pellaires de Vic dedicà una sessió en la seva memòria en la qual van intervenir com a ponents el Dr. Antoni Pladevall i Font i el Sr. Magí Puig i Govern, enginyer químic, diplomad de l'IQS i blanquer d'Igualada. Les seves reflexions han estat molt útils a l'hora d'escriure aquest esbós de les seves activitats i del relleu que avui desperta la seva obra.

És bo, com a síntesi biogràfica, repetir el que ens diu, en el pròleg del llibre *El Ram de la pell a Vich*, el Dr. Eduard Junyent, historiador, arqueòleg i degà d'Estudis del Patronat d'Estudis Osonencs:

«Ramon Genís i Bayés, darrer rebroll d'una família fonament arrelada en la tradició gremial dels curtits, havia polaritzat els seus estudis cap a les indústries químiques aplicades fins a fer-se un renom que el peritatge acreditava. Els seus coneixements i la seva cultura li havien obert ensems altres horitzons on esplaiava les seves inquietuds de recercador que el dugueren a promoure la valorització de les obres executades en pell dintre les tècniques d'antany. Foren els guadamassils les peces que millor atragueren el seu interès fins a fer-se col·leccionista d'aquestes magnífiques mostres d'un art sumptuari que creà antependis i retaules, revestiments de salons i aplicacions de mobiliari, amb una profusió que no resta pas compensada amb els reduïts exemplars que han sobreviscut als afans de les modes. Tot això el conduí a esbrinar-ne la vàlua i a saber com funciona un ofici que de retop anava lligat amb l'adob de la pell...

El fons històric dels nostres arxius l'acabà d'engrescar cap a la tasca concreta de cenyir els aspectes que cercava per a centrar-los en la continuada projecció d'una indústria que sempre ha tingut a Vic un renom característic. Oi tant més s'hi sentí seduït a fer-ho pels vells records familiars que, en certa manera, l'hi vinculaven dintre l'esmerç mateix de la seva professió.»

Bibliografia

Cordovans i guadamassils de la Col·lecció Ramon Genís i Bayés. Fundació Caixa de Girona. Catàleg de l'exposició. Diferents col·laboracions. Girona, 2004.

GENÍS I BAYÉS, Ramon. *Tintura del Cuir*. Traducció del Sandoz Vademecum. Barcelona, 1945.

— *El Ram de la Pell a Vich*. Pròleg del Dr. Eduard Junyent. Vic: Patronat d'Estudis Ausonencs, 1959. (Monografies, 3)

Guadamassils antics a Catalunya. Exposició temporal. Catàleg. Museu de l'Art de la Pell. Vic, 2001.

L'adob de la pell a Vic. Catàleg del Museu de l'Art de la Pell. Vic, 2002.

PLADEVALL I FONT, Antoni. Intervenció en l'acte de la festa anual del Gremi de Pellaires de Vic. Vic, 14 d'octubre de 2005.

PUIG I GOBERN, Magí. Intervenció en l'acte de la festa anual del Gremi de Pellaires de Vic. Vic, 14 d'octubre de 2005.